UNIREA BASARABIEI ȘI BUCOVINEI CU ROMÂNIA ASEMĂNĂRI ȘI DEOSEBIRI[1]

CONSTANTIN UNGUREANU

Unification of Bessarabia and Bukovina with Romania Similarities and Differences

(*Abstract*)[*]

In 1917, an impressive national liberation movement developed in Bessarabia. In the autumn of that year, a National Council (Sfatul Țării) was formed, consisting of 150 deputies, 105 (70%) mandates returning to the Moldovans. On December 2, 1917, the members of the National Council proclaimed the Moldavian Democratic Republic. At the beginning of 1918, at the request of a group of deputies from the Council, the Romanian army entered Bessarabia to put an end to anarchy and disorder. The same Council voted on January 24, 1918, the independence of the Moldavian Democratic Republic. At the meeting from March 27, 1918, it also voted for the Declaration of the conditional union of Bessarabia with Romania. On October 28, 1920, the representatives of Great Britain, France, Italy and Japan signed in Paris the Treaty on the Recognition of the Union of Bessarabia with Romania.

During the war, Bukovina was partly occupied by the Russian army. On October 27, 1918, a meeting of representatives of the Bukovinian Romanians was held in Chernivtsi and proclaimed itself Constituent Assembly. On the same day, 50 members were elected in the Romanian National Council and an executive committee was created. On November 11, 1918, the Romanian army entered Chernivtsi, and in the following days took control of the entire territory of Bukovina. On November 12, 1918, the Bukovinian government was formed under the leadership of Iancu Flondor as a president. On November 25, 50 new members were co-opted in the Romanian National Council, including 12 Bukovinian refugees. On November 28, 1918, the General Congress of Bukovina convened and decided the unconditional union of Bukovina with the Kingdom of Romania. After almost a year of negotiations at the Paris Peace Conference, Bukovina's union with Romania was officially recognized.

Keywords: Bessarabia, Bukovina, National Council, Council of General Directors, Moldavian Democratic Republic, Romanian National Council, Bukovina Government, General Congress of Bukovina, Kingdom of Romania.

[1] Comunicare prezentată la Simpozionul național cu participare internațională „Bucovina – File de istorie”, organizat de Universitatea „Ștefan cel Mare” – Facultatea de Istorie și Geografie, Departamentul de științe umane și social-politice, Centrul de Cercetări Interdisciplinare „Carpathica”, Muzeul de Istorie Suceava, ediția a XX-a, Secțiunea Istorie Modernă și Contemporană, Suceava, 28–29 noiembrie 2018.

[*] Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

Analele Bucovinei, **XXVI**, *1* (52), p. 83–108, Rădăuți – București, 2019

BDD-A32675 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:51 UTC)

Bucovina şi Basarabia, teritorii din vechea Țară a Moldovei, au fost anexate în 1775, respectiv 1812, imperiilor vecine, Austria şi Rusia. După 144 de ani de stăpânire habsburgică în Bucovina, respectiv 106 ani de stăpânire rusească în Basarabia, situația politică, social-economică, etno-demografică, culturală, educațională se deosebea semnificativ în cele două provincii istorice. Diferită a fost soarta acestor teritorii şi în timpul Primului Război Mondial, când Monarhia Austro-Ungară şi Imperiul Rus s-au aflat în tabăra Puterilor beligerante, lupte grele desfăşurându-se chiar la hotarul Bucovinei cu Basarabia. De asemenea, contextul intern şi extern al unirii Basarabiei şi Bucovinei cu România au fost diferite, asemănările şi deosebirile acestui eveniment istoric fiind prezentate în acest studiu.

Bucovina în ajunul războiului

La începutul secolului al XX-lea, Bucovina devenise o provincie multietnică şi multiconfesională, în care nicio etnie nu constituia o majoritate absolută. Potrivit recensămintelor oficiale austriece din anii 1880–1910, realizate după criteriul limbii de conversație a populației, românii bucovineni erau devansați de ucraineni şi constituiau doar ceva mai mult de o treime din totalul populației. Recensământul din 1910 a înregistrat 794 945 de locuitori în Bucovina, inclusiv 305 222 (38,4%) vorbitori de ucraineană, 273 216 (34,4%) vorbitori de română, 168 779 (21,2%) vorbitori de germană (inclusiv circa 95 000 de evrei), 36 217 (4,5%) polonezi, 10 389 (1,3%) maghiari[2]. Patru districte din nord-vestul Bucovinei erau locuite în mare majoritate de ucraineni, precum şi de un număr mic de evrei şi polonezi. Districtele cu populație mixtă din partea centrală a Bucovinei (Cernăuți-rural, Siret şi Storojineț) erau populate, în majoritate, de români şi ucraineni, dar şi de mulți evrei, germani sau polonezi. În sudul Bucovinei, majoritatea populației era românească[3].

În 1910, în 10 oraşe şi şase târguri din Bucovina locuiau 190 234 de persoane, inclusiv 47,7% vorbitori de germană, 22,9% români, 17,9% ucraineni, 11,1% polonezi. În capitala Bucovinei, din totalul de 85 458 de locuitori, 48,4% erau germani şi evrei, 17,8% ucraineni, 17,4% polonezi şi 15,7% români[4].

În Bucovina nu exista o distincție clară între diferite confesiuni şi etnii. Astfel, ucrainenii, germanii, maghiarii, armenii aparțineau diferitor confesiuni. În acelaşi timp, principalele confesiuni (ortodoxă, romano-catolică şi protestantă)

[2] *Die Ergebnisse der Volkszählung vom 31 Dezember 1910 im Herzogthume Bukowina*, în *Mitteilungen des statistischen Landesamtes des Herzogthums Bukowina* (în continuare se va cita *Die Ergebnisse der Volkszählung vom 31 Dezember 1910 im Herzogthume Bukowina*), vol. XVII, Czernowitz, 1913, p. 55.

[3] Constantin Ungureanu, „Populația Bucovinei în 1910 şi 1930. Evoluții etno-demografice", în *In honorem Alexandru Moşanu*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2012, p. 446.

[4] Idem, *Bucovina în perioada stăpânirii austriece (1774–1918). Aspecte etnodemografice şi confesionale*, Chişinău, Editura Civitas, 2003, p. 255.

BDD-A32675 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:51 UTC)

cuprindeau reprezentanţii mai multor etnii. În 1910, din totalul populaţiei Bucovinei, 68,4% erau ortodocşi, 12,8% mozaici, 12,3% romano-catolici, 3,4% greco-catolici, 2,5% luterani[5]. Localităţile urbane erau populate de 33,5% ortodocşi, 32,2% mozaici, 23,2% romano-catolici, 7,6% greco-catolici, 3% luterani.

În 1910, circa 71% din populaţia activă lucra în agricultură, 10% – în industrie şi meşteşuguri, 10% – în comerţ şi transporturi, iar 9% activa în diferite servicii sau erau liber profesionistă. Majoritatea românilor şi ucrainenilor (88–89% din total) lucrau în agricultură, pe când ponderea germanilor, evreilor şi polonezilor în această ramură a economiei era mult mai mică. În industrie, 48% din muncitori erau germani şi evrei, urmaţi de ucraineni (18%), români (16%) şi polonezi (15%)[6]. Consecinţa cea mai nefastă a stăpânirii austriece în Bucovina a fost înstrăinarea etnică şi lingvistică a acestui vechi pământ al Moldovei, românii devenind o minoritate etnică, constituind ceva mai mult de 1/3 din totalul populaţiei.

La începutul secolului al XX-lea, Bucovina dispunea de un sistem de învăţământ dezvoltat, circa 96% din copiii de vârstă şcolară frecventând o şcoală. În 1913, în şcolile primare învăţau 109 441 de elevi, din care 38% români, 34,8% ucraineni, 21,1% germani şi evrei, 4,4% poloni, 1,4% maghiari[7]. În 1912/1913, în Bucovina funcţionau 564 de şcoli primare, din care 219 ucrainene, 190 româneşti, 97 germane, 15 poloneze, 4 maghiare şi 39 mixte[8]. Până în 1913 au fost înfiinţate şi 13 şcoli primare private româneşti.

În ajunul declanşării războiului, în Bucovina activau 13 licee pentru băieţi (numite, oficial, gimnazii), dintre care patru germane, patru germano-române, două germano-ucrainene, două ucrainene şi un gimnaziu polon, cu un contingent de peste 6 000 de elevi, divers după limba maternă şi confesiuni. În Bucovina mai existau două şcoli reale, o şcoală de meserii, câteva licee pentru fete. Universitatea din Cernăuţi, deschisă în 1875, activa cu trei facultăţi (Teologie Ortodoxă, Drept şi Filozofie). Numărul studenţilor a crescut rapid, mai ales la începutul secolului al XX-lea (de la circa 400, în 1900, la peste 1 000, după 1910).

Dezvoltarea rapidă a învăţământului a contribuit la diminuarea populaţiei necărturare din Bucovina (de la 87,5%, în 1880, la 53,9%, în 1910). La începutul secolului al XX-lea erau ştiutori de carte 46,1% din locuitorii de peste 10 ani din Bucovina (în 1910), 43,5% din totalul populaţiei din Transilvania şi Banat (în 1910), 39,3% din locuitorii de peste opt ani din România (în 1912) şi doar 15,6% din totalul populaţiei Basarabiei (în 1897). În Bucovina, 39,6% din românii în vârstă de peste 10 ani erau cărturari[9].

[5] *Die Ergebnisse der Volkszählung vom 31 Dezember 1910 im Herzogthume Bukowina*, p. 54–55.

[6] *Буковина. Історичний нарис* [Bucovina. Descriere istorică], Чернівці, Зелена Буковина, 1998, p. 84–85.

[7] Constantin Ungureanu, *Învăţământul primar din Bucovina (1774–1918)*, Chişinău, Editura Civitas, 2007, p. 192–194.

[8] *Ibidem*, p. 187.

[9] *Ibidem*, p. 206–208.

BDD-A32675 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:51 UTC)

În Bucovina funcţiona un sistem politic democratic, cu desfăşurarea unor alegeri locale şi provinciale. La sfârşitul secolului al XIX-lea s-au constituit partide politice pe criterii etnice, întemeiate de români şi ucraineni. Elitele bucovinene de diferite etnii s-au organizat şi s-au manifestat în societăţi culturale şi profesionale. Ultimele alegeri parlamentare şi locale, realizate conform noii legi electorale, au consemnat că numărul alegătorilor români din Bucovina era ceva mai mare decât al alegătorilor ucraineni. În anul 1910 au fost înregistraţi 180 414 alegători (bărbaţi de peste 24 de ani), dintre care 66 569 (36,9%) în listele româneşti, 64 673 (35,8%) în cele ucrainene, 35 492 (21,9%) în cele germane, 9 680 (5,4%) poloni[10].

Basarabia în ajunul războiului

Timp de mai bine de 100 de ani de stăpânire rusească, Basarabia a devenit o provincie multietnică, în care populaţia românească a ajuns să reprezinte în jur de 50% din total. Potrivit recensământului rusesc din 1897, în Basarabia locuiau 1 935 412 persoane, dintre care 920 919 (47,6%) români (moldoveni), 379 698 (19,6%) ucraineni (maloruşi), 228 168 (11,8%) evrei, 155 774 (8%) ruşi, 103 225 (5,3%) bulgari, 60 206 (3,1%) germani, 55 790 (2,9%) găgăuzi, 11 696 (0,6%) poloni. În localităţile urbane, cei mai mulţi locuitori erau evreii (37,2%), ruşii (24,4%) şi ucrainenii (15,7%), urmaţi de moldoveni (14,2%), bulgari (3,9%), poloni (2,1%), germani (0,7%)[11] etc.

În provinciile româneşti, cel mai slab dezvoltat era învăţământul din Basarabia, şcolile fiind cu limba rusă de instruire. În 1914, în Basarabia activau 1 846 de şcoli de diferite tipuri şi grade, în care învăţau circa 114 mii de elevi. Atunci funcţionau în Basarabia 21 de licee de băieţi (de stat şi particulare), 20 de licee de fete, 16 şcoli medii de băieţi, două de fete şi şase mixte[12]. În 1917, în Basarabia existau 1 383 de şcoli primare ruseşti, dintre care 839 în sate moldoveneşti şi 544 în sate ne-moldoveneşti sau cu populaţie mixtă. Aceste şcoli erau frecventate de 80 991 de elevi, dintre care 43 308 în şcolile din satele româneşti şi 37 683 în şcolile din celelalte localităţi[13].

La începutul secolului al XX-lea, românii basarabeni se aflau la nivelul cel mai jos de instruire. Potrivit recensământului din 1897, în Basarabia erau 22% persoane de sex masculin şi 8,9% de sex feminin ştiutoare de carte. Dintre etniile

[10] Arhivele Naţionale ale României (în continuare se va cita A.N.R.), Fond *Iancu Flondor*, inv. 945, dosar 2, f. 150–156.

[11] *Первая всеобщая переписъ населения Российской империи, 1897*, г. III. *Бессарабская губерния* [Primul recensământ general al populaţiei din Imperiul Rus, anul 1897. III. Gubernia Basarabia] (în continuare se va cita *Первая всеобщая переписъ населения*), Санкт-Петербург, Изд. Центрального Статистического Коммитета МВД, 1905, p. 97, 99.

[12] Ştefan Purici, *Introducere în istoria Basarabiei*, Suceava, Editura Universităţii, p. 61.

[13] Gheorghe Cojocaru, *Integrarea Basarabiei în cadrul României (1918–1923)*, Bucureşti, Editura Semne, 1997, p. 249.

BDD-A32675 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:51 UTC)

care populau atunci Basarabia, cel mai bine instruiţi erau germanii şi polonezii, urmaţi de evrei, ruşi, bieloruşi, bulgari şi găgăuzi. Cea mai mică proporţie de ştiutori de carte se înregistra la ucraineni (15,3% bărbaţi şi 3,1% femei) şi la români (10,5% bărbaţi şi 1,7% femei)[14]. Dintre cei 920 919 români basarabeni, înregistraţi ca moldoveni, 53 803 (5,8%) puteau să citească şi să scrie, din care 51 579 (95,9%) erau ştiutori de carte în rusă şi doar 2 224 în alte limbi[15].

În ajunul declanşării Primului Război Mondial exista o mare deosebire a conştiinţei şi identităţii naţionale la românii bucovineni şi basarabeni. Românii din Bucovina aveau o conştiinţă naţională puternică, dispuneau de învăţământ primar şi parţial secundar în limba maternă, aveau posibilitatea să activeze în diferite societăţi culturale şi profesionale, constituite pe criterii etnice. În Bucovina funcţionau mai multe partide politice româneşti, iar românii bucovineni aveau o influenţă mare în Dieta din Cernăuţi. În localităţile cu populaţie românească din Bucovina activau biserici unde serviciul divin se desfăşura în limba română, iar marea majoritate a preoţilor era de naţionalitate română.

În Basarabia, în decurs de un secol, doar un număr foarte limitat de moldoveni a reuşit să ţină oarecare legături cu fraţii lor din Moldova sau Bucovina. Autorităţile ţariste au interzis învăţământul în limba română şi chiar au exclus limba maternă a băştinaşilor din administraţie şi biserici. În consecinţă, conform recensământului din 1897, doar circa 6,2% din totalul românilor basarabeni, înregistraţi oficial ca moldoveni, erau ştiutori de carte, dintre care doar foarte puţini ştiau a scrie şi a citi în limba maternă.

Pretenţii teritoriale şi proiecte de împărţire a Bucovinei

În timpul Primului Război Mondial, Bucovina a prezentat interes pentru statele din zonă. Austro-Ungaria dorea păstrarea şi chiar extinderea provinciei cu teritorii din nordul Basarabiei (din judeţul Hotin) şi nordul Moldovei. Rusia, mizând pe elementul slav şi pe interese geostrategice, pretindea obţinerea întregii provincii sau cel puţin a părţii de nord a acesteia. Guvernul de la Bucureşti, apelând la dreptul istoric şi criteriul etno-demografic, dorea integrarea întregului ţinut României. La începutul secolului al XX-lea, mişcarea naţională ucraineană din Bucovina revendica o parte din teritoriul acestei provincii, până la râul Siret, inclusiv oraşele Cernăuţi, Siret şi Storojineţ. În Galiţia şi Bucovina exista şi o mişcare panrusă, care revendica estul Galiţiei, nord-vestul Bucovinei şi Rusia Subcarpatică pentru unirea acestora cu Imperiul Rus. Atât mişcarea panucraineană, cât şi mişcarea panrusă, revendicau cea mai mare parte din nordul şi vestul Bucovinei, inclusiv teritoriul dintre râurile Prut şi Siret.

[14] *Первая всеобщая переписъ населения*, p. XIX–XX.
[15] *Ibidem*, p. 97.

BDD-A32675 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:51 UTC)

Pentru a combate pretenţiile ucrainenilor, Iancu Flondor a întocmit, în februarie 1915, *Memoriu privitor la fruntariile Bucovinei*, în care demonstra, din punct de vedere istoric, etnografic, economic şi cultural, drepturile românilor asupra teritoriului Bucovinei dintre Prut şi Siret. Iancu Flondor accepta că teritoriul Bucovinei, situat la nord de râul Prut, va fi pierdut, dar susţinea că restul provinciei, în special teritoriul dintre Prut şi Siret, trebuia „să fie considerat ca o parte integrală a revendicărilor noastre" şi constata că „ar fi cu mult mai favorabil de a renunţa la «munţii ruteni» decât la teritoriul contenţios dintre Prut şi Siret"[16]. Acesta demonstra cu exemple concrete că recensământul austriac din 1910 nu reflecta corect naţionalitatea populaţiei Bucovinei, remarcând că principiul etnic este mult mai corect reflectat în listele alegătorilor, întocmite în anul 1910, conform noii legi electorale, bazată pe votul universal şi pe cercuri electorale naţionale. Aşadar, încă de la începutul anului 1915, Iancu Flondor menţiona în memoriul său că în niciun caz să nu se cedeze teritoriul dintre Prut şi Siret, cu oraşul Cernăuţi. Acesta rezuma cele arătate în memoriul său cu câteva cuvinte tranşante: „Fără Prutul ca fruntarie, nici o învoire"[17].

Diplomaţia austriacă a luat în calcul cedarea unei părţi din Bucovina către România, pentru a obţine sprijinul acesteia faţă de cauza Puterilor Centrale. În zilele de 5, 7 şi 8 iunie 1915, la Ministerul de Externe de la Viena au avut loc convorbiri secrete privind Bucovina. Au fost elaborate trei variante ale unor posibile cedări teritoriale în Bucovina, care, în dependenţă de conjunctură, puteau fi luate ca bază pentru negocieri. Experţii din Viena, în discuţiile privind eventualele cedări teritoriale în Bucovina, propuneau trasarea viitoarei frontiere de-a lungul unor râuri. Primele două variante prevedeau ca linia nordică a teritoriului cedat să coincidă cu râul Suceava, până la hotarul cu districtul Suceava. Ultima variantă accepta ca frontieră linia Siretului, până la hotarul cu districtul Vijniţa. În toate aceste cazuri nu se ţinea cont de specificul aşezării localităţilor româneşti pe cursul superior al râurilor Suceava şi Siret, unde mai multe sate se întindeau pe ambele maluri ale râurilor[18].

Mersul evenimentelor din timpul războiului a zădărnicit speranţele autorităţilor austriece de a atrage România în război de partea sa, iar discuţiile privind eventualele cedări teritoriale în Bucovina nu au mai fost aplicate în practică. Totuşi, însuşi faptul elaborării acestor variante secrete de cedări teritoriale denotă că autorităţile de la Viena recunoşteau caracterul românesc al Bucovinei şi dreptul României de a obţine cel puţin o parte din această provincie, populată compact de români.

Autorităţile ruse au încercat să atragă România în război de partea lor, promiţând susţinerea pentru revendicările teritoriale din Austro-Ungaria. În 18 septembrie 1914, la Petrograd a fost semnat un acord secret româno-rus, potrivit

[16] A.N.R., Fond *Iancu Flondor*, inv. 945, dosar 15, f. 2–3.
[17] *Ibidem*, f. 7.
[18] *Haus-, Hof-und Staatsarchiv Wien, Politisches Archiv I, Karton 818*, file 21–23; trei tabele.

BDD-A32675 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:51 UTC)

căruia României i se recunoştea dreptul de a reuni „părţile din Austro-Ungaria, locuite de români". Relativ la Bucovina, acordul stabilea că, în calitate de bază la delimitarea teritoriilor, trebuia să servească principiul naționalităților[19], fără a se preciza modul de împărțire a Bucovinei.

În timpul războiului au fost elaborate câteva proiecte ruseşti de anexare a Bucovinei la Imperiul Rus. Primul proiect propunea încorporarea Bucovinei întregi Rusiei şi a fost elaborat în ianuarie 1915, de către general-locotenentul F. Vebel. Acesta considera că trasarea hotarului pentru o împărțire a Bucovinei ar fi fost foarte dificil de realizat, întrucât în sudul provinciei exista „un amestec de etnii". Al doilea proiect a fost propus de D. N. Vergun, unul dintre experții principali la Ministerul Afacerilor Externe a Rusiei în chestiunea Bucovinei și Galiției. Documentul a fost elaborat după semnarea Tratatului de la București, din august 1916, prin care țările Antantei recunoșteau dreptul României asupra Bucovinei până la râul Prut. Autorul insista ca Cernăuți și o parte a Bucovinei să rămână în posesia Rusiei. O atenție deosebită se acorda Facultății de Teologie de la Universitatea din Cernăuți, prin intermediul căreia se dorea atragerea românilor şi a altor popoare ortodoxe din Balcani în sfera de influență a Rusiei[20]. La sfârşitul anului 1916, A. Gherovsky şi arhiepiscopul Harkovului, Antoniu, au elaborat un proiect de anexare a Bucovinei întregi Rusiei. Autorii proiectului acordau Bucovinei o mare importanță strategică pentru promovarea expansiunii țarismului rus în România şi în alte țări ortodoxe din Balcani. După părerea autorilor proiectului, teritoriul bucovinean care ar fi trebuit să intre în componența României, conform Tratatului din august 1916, era cel mai bogat. Fondul bisericesc ortodox avea cele mai întinse posesiuni de pădure în sudul Bucovinei. Autorii acestui document mai menționau că, după alipirea teritoriilor româneşti din fosta Austro-Ungarie la România, „toate pretențiile românilor se vor referi la Basarabia", iar Rusia, „în ochii românilor, se va transforma din dușman principal în unicul dușman". Autorii acestui proiect susțineau că, dacă se accepta cedarea Bucovinei către România, Rusia risca să piardă şi Basarabia[21].

Aceste proiecte ruseşti, elaborate în anii 1915 şi 1916, demonstrează că, în cazul unui război victorios, Rusia ar fi anexat cea mai mare parte a Bucovinei, cu oraşul Cernăuți, fără a respecta condițiile de intrare a României în război de partea Antantei. Evoluțiile ulterioare din Imperiul Rus au zădărnicit realizarea proiectelor de anexare a Bucovinei.

Bucovina şi Basarabia în timpul Primului Război Mondial

După declanşarea războiului, România a reuşit timp de doi ani să-şi păstreze neutralitatea. Autoritățile de la București au negociat însă cu reprezentanții țărilor

[19] *România în anii Primului Război Mondial*, vol. I, Bucureşti, Editura Militară, 1987, p. 103–104.
[20] Ion Varta, „Proiecte ruseşti de anexare a Bucovinei în perioada Primului Război Mondial", în „Cugetul", Chişinău, nr. 2, 1993, p. 37–38.
[21] *Ibidem*, p. 38–39.

BDD-A32675 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:51 UTC)

beligerante condițiile de intrare în război, în speranța de a recupera cel puțin o parte dintre teritoriile locuite de românii din Monarhia Austro-Ungară sau din Rusia Țaristă. În urma unor tratative îndelungate, în 4/17 august 1916, a fost semnat la București un tratat secret între România şi țările Antantei, prin care Franța, Anglia şi Rusia recunoşteau drepturile României asupra teritoriilor româneşti din Transilvania, Banat, Crişana, Maramureş şi Bucovina. Acest tratat secret prevedea, la art. IV, că „linia de hotar va începe de la Prut, de la un punct al frontierelor actuale între Rusia şi România, aproape de Novosulița, şi va urca râul până la granița Galiției, la întâlnirea Prutului cu Ceremuşul. De aici va urma frontiera dintre Galiția şi Ungaria până la punctul Steag, cota 1655”[22]. Prin acest tratat Rusia acceptase ca, în cazul unui război victorios, să obțină doar Bucovina dintre Prut şi Nistru, restul teritoriului, inclusiv oraşul Cernăuți, urmând să se unească cu România.

În timpul războiului, Bucovina a fost grav afectată de operațiunile militare, de trei ori fiind parțial sau aproape în întregime ocupată de armata rusă. Acțiunile militare au dus mari pagube economiei şi populației Bucovinei. Pentru front au fost recrutați bărbații cu vârste cuprinse între 18 şi 53 de ani, iar un număr mare de locuitori, de diferite etnii, s-a refugiat în interiorul Austriei sau în alte țări. Multe întreprinderi industriale au fost distruse sau evacuate, linii de cale ferată au fost demolate, iar poduri şi şosele au fost distruse. Mari pagube au fost provocate agriculturii. Cele mai mari distrugeri s-au produs în satele dintre Prut şi Nistru, mai ales la hotarul cu Basarabia, unde au avut loc cele mai violente confruntări militare.

Între timp, în Rusia s-a produs revoluția bolşevică, iar în 3 martie 1918 s-a încheiat la Brest-Litovsk o pace separată între Rusia şi Puterile Centrale. La începutul anului 1918, Rada de la Kiev a proclamat independența Ucrainei, revendicând şi teritoriile locuite de ucrainenii din Galiția, Bucovina, Basarabia şi Maramureş. La 9 februarie 1918, reprezentanții Ucrainei şi Austriei au semnat la Brest-Litovsk un tratat secret, prin care Austro-Ungaria urma să primească o cantitate însemnată de cereale, în schimb autoritățile de la Viena se obligau să formeze o nouă provincie austriacă, care să cuprindă estul Galiției, locuită preponderent de ucraineni şi Bucovina. Însă, din cauza evenimentelor din timpul războiului, această problemă nu a ajuns să fie discutată în Parlamentul de la Viena.

Totodată, încă în anul 1917, cea mai mare parte a României a fost ocupată de armatele germane şi austro-ungare, iar guvernul de la București s-a mutat temporar la Iaşi. La 7 mai 1918 era semnat Tratatul de Pace de la București, prin care România renunța la teritoriile româneşti din Austro-Ungaria, iar teritoriul Bucovinei urma să fie mărit cu o parte din județul Hotin, cu zona Herței din județul Dorohoi şi cu zona Dornei din România. În urma semnării acestui tratat, România pierdea aproape 6 000 de km^2, dintre care circa 600 km^2 urmau să fie incluşi în componența Bucovinei[23]. Articolul XI al acestui tratat descria hotarul din zona de

[22] Pavel Țugui, *Bucovina. Istorie şi cultură*, București, Editura Albatros, 2002, p. 308.

[23] *Буковина 1918–1940 рр.: зовнішні впливи та внутрішній розвиток* [Bucovina în anii 1918–1940: influențe externe şi dezvoltare internă], Чернівці, Зелена Буковина, 2005, p. 46.

BDD-A32675 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:51 UTC)

munte a României, care urma să fie rectificat în favoarea Austro-Ungariei[24]. Dacă acest tratat ar fi intrat în vigoare, atunci o zonă importantă muntoasă, situată la sud de Vatra-Dornei, câteva sate din apropierea oraşelor Suceava şi Siret, dar şi teritoriul din zona Herţei, inclusiv târgurile Herţa şi Mihăileni, ar fi fost incluse la Bucovina, în componenţa unei Austro-Ungarii reorganizate.

După semnarea tratatelor de pace cu Rusia şi Ucraina, trupele germane şi austro-ungare au ocupat teritorii importante din Ucraina, dar şi o parte din judeţul Hotin din nordul Basarabiei. La începutul toamnei anului 1918, în Bucovina erau staţionate unităţi militare austriece, care ocupau şi o parte din judeţul Hotin, până la târgul Lipcani. Autorităţile austriece prevedeau să extindă districtele Câmpulung, Gura-Humorului şi Siret cu teritoriile cedate de România, să înfiinţeze un district judecătoresc cu reşedinţa la Ţureni, care să includă şi satele din zona Herţei şi să creeze un district judecătoresc nou cu sediul la Hotin, care să cuprindă localităţile din nordul Basarabiei (din judeţul Hotin)[25].

Basarabia a fost mai puţin afectată de acţiunile militare, dar după 1916 s-a aflat în imediata apropiere a frontului din România. Şi în Basarabia, sute de mii de bărbaţi au fost mobilizaţi pe front, fiind nevoiţi să lupte pentru interese străine, inclusiv împotriva conaţionalilor lor din Bucovina şi Transilvania. Deşi la 1916, când România a intrat în Primul Război Mondial alături de Antanta, Unirea Basarabiei cu România nu avea cum să fie prevăzută în politica factorilor de decizie de la Bucureşti, totuşi Basarabia a fost cea dintâi provincie care s-a eliberat de sub dominaţie străină şi s-a unit, la 27 martie 1918, cu România.

Mişcarea naţională din Basarabia în anul 1917

Pe parcursul anului 1917, Basarabia a fost cuprinsă de o impresionantă mişcare de eliberare naţională, rezultată în urma Revoluţiei ruse din februarie 1917. La Chişinău şi în alte localităţi s-au desfăşurat manifestări cu caracter naţional, la care participanţii au solicitat autonomia provinciei, învăţământ în limba maternă, libertăţi democratice, vot direct şi secret, reforma agrară etc. Un rol deosebit au jucat în această perioadă soldaţii moldoveni, mai ales cei din garnizoana Odesa, unde erau dislocaţi circa 40 de mii. În luna mai s-a aprobat organizarea a 16 cohorte (câte două în fiecare judeţ), a câte 100 de ostaşi basarabeni[26]. La 6–7 aprilie 1917 s-a desfăşurat Congresul Uniunii Cooperatorilor, care a adoptat o rezoluţie prin care se cerea autonomia administrativă, culturală şi economică a Basarabiei, utilizarea limbii române în instituţiile de stat, formarea unui organ legislativ. Revendicări similare a înaintat şi Congresul eparhial, desfăşurat în perioada 19–25 aprilie 1917.

[24] Viorica Moisuc, *Basarabia, Bucovina, Transilvania. Unirea, 1918. Documente*, Bucureşti, Departamentul informaţiilor publice, 1996, p. 329–330.

[25] Erich Prokopowitsch, *Das Ende der österreichischen Herrschaft in der Bukowina*, München, Oldenburg, 1959, p. 11–12.

[26] Ştefan Purici, *Istoria Basarabiei – note de curs*, Bucureşti, Editura Semne, 2011, p. 153–154.

BDD-A32675 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:51 UTC)

În perioada 10/23–13/26 aprilie 1917 a avut loc Congresul Învățătorilor din Basarabia. Din cei aproape 600 de învățători prezenți la Congres, doar vreo 30–35 erau moldoveni. Ion Buzdugan a prezentat un referat despre starea proastă a învățământului, menționând că în toată Basarabia erau școlarizați în jur de 65–66 de mii de elevi, mai puțin de 40 mii fiind moldoveni[27]. Participanții de diferite etnii au solicitat introducerea învățământului primar obligatoriu în limba maternă. Peste o lună, în 12/25–15/28 mai 1917, s-a desfășurat la Chișinău Congresul învățătorilor moldoveni din Basarabia. Participanții la Congres au adoptat hotărâri de introducere a alfabetului latin, începând cu anul școlar 1917/1918; organizarea unor cursuri de perfecționare pentru cadrele didactice; transformarea școlilor rusești din satele cu populație românească în „școli moldovenești". Unele dintre aceste revendicări s-au realizat deja pe parcursul anului 1917.

În vara anului 1917, Comisia școlară moldovenească a organizat cursuri de limbă și istorie românească pentru cadrele didactice. Programul acestor cursuri a fost elaborat de Paul Gore și Onisifor Ghibu. O contribuție importantă la desfășurarea acestor cursuri au avut-o refugiații bucovineni și ardeleni, printre care Onisifor Ghibu, Romulus Cioflec, George Tofan, Liviu Marian, Ovidiu Țopa. La aceste cursuri au participat 418 cadre didactice, inclusiv 10 din Transnistria[28].

Vâltoarea evenimentelor revoluționare i-a cuprins și pe țărani, cea mai numeroasă pătură socială. În 21–24 mai 1917, s-a organizat Congresul I gubernial al țăranilor, la care au participat circa 500 de delegați. Congresul a decis ca pământul să fie trecut sub controlul comitetelor agrare rurale, iar în plan politic s-a pronunțat pentru reorganizarea imperiului într-o republică federativă. La 27–31 august s-a desfășurat Congresul II gubernial al țăranilor, care a discutat despre împărțirea pământului la țărani[29].

Revendicarea principală a mișcării naționale din Basarabia a fost dobândirea autonomiei provinciei. Cerința respectivă a fost revendicată în numeroase congrese și adunări, precum adunarea Uniunii Cooperatorilor (6–7 aprilie 1917), adunarea ostașilor moldoveni din Odesa (18 aprilie 1917), Congresul clerului și mirenilor (19–22 aprilie 1917), Congresul studenților moldoveni (20 mai 1917), Congresul gubernial al țăranilor (21–23 mai 1917) și Congresul învățătorilor moldoveni (25–28 mai 1917)[30].

La 20 martie 1917 are loc o adunare a fruntașilor mișcării naționale, care adoptă proiectul de program al Partidului Național Moldovenesc, semnat de 21 de membri fondatori. La 5 aprilie 1917, membrii fondatori ai P.N.M. au adoptat programul partidului și au ales Comitetul de conducere. Președinte a fost ales Vasile Stroescu,

[27] Vasile Harea, *Basarabia pe drumul Unirii. Amintiri și comentarii*, Iași, Editura Eminescu, 1995, p. 69, 74.

[28] Anton Moraru, Ion Negrei, *Anul 1918 – ora astrală a neamului românesc*, Chișinău, Editura Civitas, 1998, p. 50.

[29] Ștefan Purici, *op. cit.*, p. 150–152.

[30] Gheorghe Negru, *Țarismul și mișcarea națională a românilor din Basarabia*, Chișinău, Editura Prut Internațional, 2000, p. 82–83.

BDD-A32675 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:51 UTC)

vicepreşedinți – Paul Gore și Vladimir Herța, secretar general – Pan Halippa. Vasile Stroescu a fost un preşedinte formal, partidul fiind condus efectiv de vicepreşedinți. Principalele obiective naționale și politice ale P.N.M. erau: dobândirea celei mai largi autonomii a Basarabiei, constituirea unei Diete provinciale (Sfatul Țării), utilizarea limbii poporului în administrație, școală, biserică, armată. P.N.M. a jucat un rol important în renașterea națională a românilor basarabeni, a avut o contribuție hotărâtoare la constituirea Sfatului Țării, proclamarea Republicii Democratice Moldovenești, declararea independenței și Unirea Basarabiei cu România.

Una dintre cele mai importante manifestări din Basarabia a fost Congresul militarilor moldoveni, care a avut loc la Chișinău, în perioada 20 octombrie/ 3 noiembrie – 27 octombrie/10 noiembrie 1917. La acest Congres au participat, potrivit diferitor surse, între 700 și 900 de delegați. Congresul a hotărât, în ziua de 21 octombrie 1917, să declare autonomia teritorială și politică a Basarabiei. La 25 octombrie 1917 s-a adoptat o rezoluție a Congresului ostașilor moldoveni, care cuprindea 12 puncte, cele mai importante referindu-se la autonomia Basarabiei, naționalizarea școlilor, așezămintelor și dregătoriilor, formarea a 16 cohorte a câte 100 de soldați fiecare, constituirea Sfatului Țării, oprirea colonizării și realizarea reformei agrare. În ședințele din 25–27 octombrie 1917 au fost aleși primii 32 de deputați în Sfatul Țării (câte patru delegați din partea fiecărui județ)[31].

Sfatul Țării

În toamna anului 1917, inițiativa convocării organului legislativ al Basarabiei și-a asumat-o Congresul militarilor moldoveni. În cadrul congresului a fost aleasă o „comisie de organizare", transformată apoi, la 28 octombrie 1917, în Birou de organizare a Sfatului Țării, condus de un prezidiu, în frunte cu sublocotenentul Vasile Țanțu. Congresul militarilor moldoveni propusese ca Sfatul Țării să fie constituit din 120 de deputați, inclusiv 10 din stânga Nistrului, dintre care 84 (70%) să revină populației majoritare și 36 (30%) dintre mandate minorităților etnice[32]. Însă, Biroul de organizare a Sfatului Țării a decis ca acest legislativ să fie format din 150 de deputați, românii moldoveni urmând să aibă 105 (70%) mandate, iar restul grupurilor etnice 45 (30%) de mandate. Componența Sfatului Țării reflecta structura socială, politică, administrativă, profesională a provinciei. Cei mai mulți deputați au fost aleși din partea militarilor moldoveni (44), țăranilor (30), zemstvelor județene (9), orașelor județene (8), organizațiilor cooperatiste (5)[33] etc.

[31] *Unirea Basarabiei și a Bucovinei cu România. 1917–1918. Documente* (în continuare se va cita *Unirea Basarabiei și a Bucovinei cu România. 1917–1918*), antologie de Ion Calafeteanu și Viorica-Pompilia Moisuc, Chișinău, Editura Hyperion, 1995, p. 54–59.

[32] Gheorghe E. Cojocaru, *Sfatul Țării. Itinerar*, Chișinău, Editura Civitas, 1998, p. 31.

[33] Valeriu Popovschi, *Biroul de organizare al Sfatului Țării (27 octombrie – 21 noiembrie 1917)*, București – Brăila, Editura Academiei Române, Editura Istros, 2017, p. 42–47, 80–81.

BDD-A32675 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:51 UTC)

Sfatul Țării, inaugurat la 21 noiembrie 1917, era prevăzut să activeze ca un organ legislativ provizoriu, până la convocarea Adunării Constituante a Basarabiei. Sediul Sfatului Țării s-a aflat în localul fostului Gimnaziu de băieți nr. 3. Președinte al Sfatului Țării a fost ales Ion Inculeț, care deținea funcția de vicecomisar gubernial. Activitatea Sfatului Țării era coordonată de un prezidiu format din opt persoane[34].

Deputații s-au împărțit în două fracțiuni mari: Blocul Moldovenesc – care era majoritar, reunind o fracțiune de militari și un bloc socialist al țăranilor moldoveni și Fracțiunea Minorităților – în care se evidențiau grupurile de deputați ucraineni și evrei. După 16 ianuarie 1918, din Blocul Moldovenesc s-a desprins gruparea țărănească, aceasta constituindu-se într-o fracțiune aparte. În ultima decadă a lunii februarie 1918, în Sfatul Țării activau trei fracțiuni distincte: Blocul Moldovenesc, Fracțiunea Țăranilor și Fracțiunea Minorităților. În Sfatul Țării, Blocul Moldovenesc dispunea de circa 47% din mandate, Fracțiunea Țărănească avea 20%, iar restul de 33% revenea grupărilor de orientare social-democrată și social-revoluționară ori minorităților etnice[35]. Deși din start a fost prevăzut un număr de 150 de deputați în Sfatul Țării, în realitate legislativul basarabean a funcționat cu un număr mai mic de deputați. Bunăoară, la deschiderea Sfatului Țării (21 noiembrie 1917) au fost prezenți 95 de deputați, iar când s-a decis Unirea, activau 138 de deputați[36].

La 2 decembrie 1917, deputații din Sfatul Țării au proclamat Republica Democratică (Populară) Moldovenească, denumirea accentuând caracterul românesc al provinciei locuite în majoritate de moldoveni. Reprezentanții minorităților etnice din Sfatul Țării, prin vot unanim, au susținut această decizie politică importantă. Prin proclamarea R.D.M. s-a urmărit și scopul de a contracara pretențiile teritoriale ale Ucrainei asupra unei părți a Basarabiei. Simbolurile utilizate de R.D.M. au avut la bază trecutul său istoric. Pe parcursul existenței sale, R.D.M. s-a folosit de stema medievală a Țării Moldovei și de simbolurile Revoluției române de la 1848–1849 (cântecul patriotic *Deșteaptă-te române* și tricolorul românesc). Până la convocarea Constituantei basarabene, forul legislativ suprem rămânea Sfatul Țării, iar puterea executivă era reprezentată de Consiliul Directorilor Generali, format din 10 directorate. În ședința din 7 spre 8 decembrie 1917, Sfatul Țării a votat primul guvern al R.D.M. – Consiliul Directorilor Generali, în frunte cu Pantelimon Erhan (președinte al Guvernului și director general la Agricultură)[37]. Din zece directori generali ai Guvernului Basarabiei, șapte erau moldoveni, doi ucraineni și unul evreu.

Din cauza situației dificile din Basarabia, Sfatul Țării nu a reușit să realizeze schimbări radicale la nivel administrativ. În teritoriu, organele locale și-au continuat

[34] Idem, *Republica Democratică Moldovenească (Formarea și evoluția. 1917–1918)* (în continuare se va cita Valeriu Popovschi, *Republica Democratică Moldovenească*), București – Brăila, Editura Academiei Române, Editura Istros, 2017, p. 255.

[35] Alexandru Boldur, *Istoria Basarabiei*, București, Editura „Victor Frunză”, 1992, p. 502–503.

[36] Valeriu Popovschi, *Republica Democratică Moldovenească*, p. 253.

[37] Ștefan Ciobanu, *Unirea Basarabiei. Studiu de documente cu privire la mișcarea națională din Basarabia în anii 1917–1918*, București, Editura Cartea Românească, 1929, p. 127–128.

BDD-A32675 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:51 UTC)

activitatea în formula stabilită în perioada administrației țariste, dar vechii funcționari au fost obligați să depună jurământ față de Sfatul Țării şi R.D.M. Într-o atmosferă solemnă, ostaşii moldoveni au depus jurământul de credință R.D.M. Treptat, printr-o serie de măsuri, s-a făcut transferul de suveranitate de la vechile organe de putere din perioada țaristă, către organele de putere ce exprimau suveranitatea R.D.M. Proclamarea R.D.M. la 2 decembrie 1918 a fost un eveniment important în lupta de emancipare a românilor basarabeni, constituind un prim pas în direcția desprinderii ținutului de Rusia și a apropierii de România.

Proclamarea independenței Republicii Democratice Moldovenești

La începutul anului 1918, situația din Basarabia devenise critică din cauza trupelor ruseşti bolşevizate, care se retrăgeau în interiorul Rusiei, şi a unor grupuri sovietice, care au încercat să preia puterea la Chișinău. Frontul Român se destrămase, iar armatele ruse, trecând prin Basarabia, jefuiau populația și subminau activitatea autorităților. În aceste condiții dificile, guvernul moldovenesc a solicitat ajutor din partea armatei române. La 6 ianuarie 1918, în gara Chișinău a sosit un eşalon cu circa 1 000 de soldați ardeleni, care veneau de la Kiev. Însă, trenul cu voluntari ardeleni a fost atacat în gară de forțele bolșevice, câțiva soldați au fost uciși sau răniți, mulți fiind dezarmați și făcuți prizonieri. Ei au fost ținuți în arest până la 13 ianuarie 1918, când au fost eliberați de armata română[38].

În aceste zile dificile, un grup de deputați din Sfatul Țării s-a întrunit într-o consfătuire secretă și a decis să trimită, pe căi diferite, trei delegații la Iași, pentru a solicita ajutorul urgent al armatei române. Guvernul României a decis să trimită peste Prut două divizii de infanterie și două de cavalerie. Armata română a intrat în Basarabia, pentru a pune capăt anarhiei şi dezordinii. La 13/26 ianuarie 1918, Divizia 11 Infanterie, în frunte cu generalul Ernest Broșteanu, a intrat în Chișinău, iar unitățile bolșevice s-au retras fără rezistență la Tighina. Armata română a luat sub control orașul Tighina la 7 februarie 1918. Divizia 13 Infanterie română a trecut Prutul în sudul Basarabiei și a luat sub control orașele Bolgrad, Ismail, Cahul, iar la 8 martie 1918 a intrat în Cetatea Albă[39]. Totodată, județul Hotin a fost ocupat de armata austriacă. În confruntările militare cu forțele bolșevice, armata română a pierdut trei ofițeri și 122 de soldați, iar 12 ofițeri și 309 ostași au fost răniți[40].

Situația geopolitică s-a modificat radical după ce, în 12 ianuarie 1918, Ucraina şi-a proclamat independența față de Rusia sovietică. La 19 ianuarie 1918, s-a format un nou guvern R.D.M., condus de Daniel Ciugureanu[41]. Problema proclamării

[38] Ion Constantin, Ion Negrei, Gheorghe Negru, *Ioan Pelivan. Părinte al mișcării naționale din Basarabia*, București, Editura Biblioteca Bucureştilor, 2011, p. 112–113.

[39] *Istoria Basarabiei de la începuturi până în 1918*, ediția a II-a, București, Editura Semne, 1998, p. 85.

[40] Gheorghe E. Cojocaru, *op. cit.*, p. 72.

[41] Mihai Adauge, Eugenia Danu, Valeriu Popovschi, *Mișcarea națională din Basarabia. Cronica evenimentelor din 1917–1918*, Chișinău, Editura Civitas, 1998, p. 81; Gheorghe E. Cojocaru, *op. cit.*, p. 74.

BDD-A32675 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:51 UTC)

independenței R.D.M. s-a pus în discuție în ședința Sfatului Țării din 22 ianuarie 1918. Declarația a fost votată în unanimitate și fără dezbateri în ședința din noaptea de 23–24 ianuarie 1918. Decizia politică a Sfatului Țării a fost determinată de faptul că Ucraina s-a proclamat independentă, iar teritoriul dintre Prut și Nistru nu mai avea nicio legătură terestră directă cu restul Rusiei. Totodată, Declarația de independență lăsa deschisă posibilitatea împlinirii aspirațiilor la unitate națională a românilor basarabeni, Republica Moldovenească rezervându-și dreptul ca singură să-și hotărască soarta.

Președintele R.D.M. independente a fost ales Ion Inculeț. Fracțiunile parlamentare din Sfatul Țării, dar și forțele politice din afara Parlamentului basarabean, au perceput diferit independența R.D.M. Pentru moldoveni, independența era o etapă spre unire, pentru minoritarii din Basarabia (ruși, ucraineni, evrei, bulgari), independența constituia mai degrabă o garanție contra unirii și păstrarea speranței unei noi alipiri la Rusia.

Unirea Basarabiei cu România

După proclamarea independenței, Republica Democratică Moldovenească rămânea un stat instabil și fără o perspectivă clară. Totodată, guvernul Ucrainei, în timpul negocierilor de pace cu Germania și Austro-Ungaria, a înaintat noi pretenții asupra Basarabiei. În ședința specială din 16 martie, deputații din Sfatul Țării au dezbătut nota Guvernului Ucrainei și au criticat politica anexionistă față de Basarabia[42].

Situația complicată a R.D.M. și izbucnirea războiului civil în Rusia i-a determinat pe mulți lideri basarabeni să opteze pentru unirea cu România. În luna martie, rezoluții de unire cu România au adoptat adunările zemstvelor din județele Bălți, Soroca, Uniunea marilor proprietari din Basarabia, consiliul orașului Soroca[43]. La 20–23martie 1918, o delegație a Sfatului Țării (Ion Inculeț, Pan Halippa, Daniel Ciugureanu) s-a aflat la Iași pentru a discuta problema unirii cu guvernul român. Ion Inculeț a propus „unirea cu autonomie deplină”, Daniel Ciugureanu și Pan Halippa au optat pentru unire necondiționată[44].

La 27 martie 1918, Sfatul Țării s-a întrunit în ședință solemnă. Au fost citite și puse în discuție două declarații. Blocul Moldovenesc se pronunța pentru unirea Basarabiei cu România, dar într-o variantă condiționată. Fracțiunea Țărănească a avansat două căi de soluționare a problemei: – organizarea unui referendum sau convocarea Adunării Constituante basarabene; – constituirea unui stat federativ cu România. Reprezentanții minorităților etnice (germane, bulgaro-găgăuze, ucrainene și ruse) au declarat că nu au fost împuterniciți să se pronunțe pe marginea acestui subiect

[42] Anton Moraru, Ion Negrei, *op. cit.*, p. 181–182.
[43] Ștefan Purici, *op. cit.*, p. 169.
[44] Gheorghe E. Cojocaru, *op. cit.*, p. 103.

BDD-A32675 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:51 UTC)

foarte important şi se vor abţine de la vot[45]. Doar polonezul Felix Dudkevici a susţinut deschis unirea Basarabiei cu România.

În final, Sfatul Ţării a votat Declaraţia de unire a Basarabiei cu România, în următoarea formulă: „Republica Democratică Moldovenească (Basarabia), în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Marea Neagră şi vechile graniţe cu Austria, ruptă de Rusia acum o sută şi mai bine de ani din trupul vechii Moldove, în puterea dreptului istoric şi [a] dreptului de neam, pe baza principiului ca noroadele singure să-şi hotărască soarta lor, de azi înainte şi pentru totdeauna se uneşte cu mama sa România!”. La baza declaraţiei de unire s-a aflat rezoluţia elaborată de deputaţii din Blocul Moldovenesc. Din 125 de deputaţi prezenţi la şedinţă, 86 au votat pentru, trei împotrivă, 36 s-au abţinut, iar 13 deputaţi au lipsit de la şedinţă[46].

Unirea Basarabiei cu România se înfăptuia pe principiul păstrării unei anumite autonomii pentru provincia dintre Prut şi Nistru. Sfatul Ţării îşi continua activitatea şi urma să înfăptuiască reforma agrară şi să asigure autonomia provincială. Doi reprezentanţi ai Basarabiei, desemnaţi de Sfatul Ţării, urmau să intre în Consiliul de Miniştri român, iar pe viitor urmau să fie aleşi din rândul reprezentanţilor Basarabiei în Parlamentul român. Basarabia urma să trimită în Parlamentul român un număr de deputaţi proporţional cu populaţia, iar alegerile locale şi parlamentare urmau să se organizeze pe baza votului universal, egal, direct şi secret. Libertatea personală, a credinţei, a adunărilor, toate libertăţile obşteşti urmau să fie garantate prin Constituţie, iar persoanele persecutate în trecut din motive politice urmau să fie amnistiate[47].

La 30 martie 1918, o delegaţie a Basarabiei, condusă de Ion Inculeţ, Pan Halippa şi Constantin Stere a înmânat regelui Ferdinand I *Declaraţia de Unire a Basarabiei cu România*, aceasta fiind promulgată prin Decret regal la 9/22 aprilie 1918. După Unire, Ion Inculeţ şi Daniel Ciugureanu au fost desemnaţi ca miniştri în Guvernul României, iar în funcţia de preşedinte al Sfatului Ţării a fost ales, la 2 aprilie 1918, Constantin Stere. La 6 aprilie, preşedinte al Consiliului Directorilor Generali a devenit Petre Cazacu[48].

După Unire, Sfatul Ţării s-a concentrat asupra reformei agrare în Basarabia. Legea agrară a fost votată la 27 noiembrie 1918, fiind promulgată prin Decretul regal din 22 decembrie 1918. Reforma agrară prevedea ca marii proprietari să nu aibă terenuri mai mari de 100 de hectare. Sfatul Ţării şi-a încetat existenţa după ce, la 27 noiembrie 1918, a votat Declaraţia de unire necondiţionată a Basarabiei cu România.

[45] *Unirea Basarabiei şi a Bucovinei cu România. 1917–1918*, p. 206–208.

[46] Gheorghe E. Cojocaru, *op. cit.*, p. 113–114; *Unirea Basarabiei şi a Bucovinei cu România. 1917–1918*, p. 210.

[47] Ion Ţurcanu, *Unirea Basarabiei cu România. Preludii, premise, realizări*, Chişinău, Tipografia Centrală, 1998, p. 256.

[48] Gheorghe E. Cojocaru, *op. cit.*, p. 141.

BDD-A32675 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:51 UTC)

Deputații bucovineni în Parlamentul de la Viena în toamna anului 1918

În Parlamentul austriac activau 14 deputați din partea Bucovinei, aleşi în 1911, din care şase erau români. În vara şi toamna anului 1918 au avut loc dezbateri privind viitorul Austro-Ungariei. Deputații români au protestat față de o eventuală alipire a Bucovinei la Galiția, dar acceptau o cedare parțială a nordului provinciei. La 22 iulie 1918, Constantin Isopescu-Grecu a făcut o declarație în Parlament, în care a menționat că, „întâmplându-se să fie dată necesitatea ca districtele ucrainene să fie separate de Bucovina spre a fi încorporate teritoriului administrativ ucraino-galițian, compatrioții noştri ucraineni nu vor întâmpina la noi, românii, greutăți prea mari, dară aceasta numai dacă Bucovina va păstra şi mai departe autonomia sa ca provincie independentă". Deputatul preciza că „numai o Bucovină româno-germană, având Prutul de frontieră la nord şi la Cernăuți de capitală, iar la sud cuprinzând şi triunghiul cedat de România, e singur posibil ca teritoriu independent administrativ al Bucovinei noi"[49].

Evenimentele militare de pe frontul de vest însă au făcut imposibilă constituirea unei provincii ucrainene în componența Austro-Ungariei. În lunile august şi septembrie 1918, trupele austro-germane au suferit înfrângeri importante pe frontul de vest, ceea ce a grăbit încheierea războiului. La 4 octombrie 1918, în Parlamentul de la Viena s-au pus în discuție cele 14 puncte ale preşedintelui american Woodrow Wilson. Unul dintre puncte prevedea că popoarele din Austro-Ungaria aveau dreptul să se organizeze autonom. Însă, cehii, polonezii, maghiarii şi slavii din sudul Monarhiei nu mai acceptau o reorganizare politică a imperiului şi optau pentru deplina independență față de autoritățile de la Viena. Constantin Isopescu-Grecul a cerut autonomie largă pentru cele patru milioane de români din Austria şi Ungaria, dar în cadrul unei monarhii federative. Astfel, deşi principalele naționalități din Austro-Ungaria optau deja pentru independență deplină, deputații români din Parlamentul austriac erau încă loiali față de imperiu şi optau pentru unirea românilor din Regatul Ungariei şi Bucovina în componența unei monarhii reorganizate.

La 16 octombrie 1918, împăratul Carol I a emis proclamația *Către popoarele mele*, prin care accepta reorganizarea Austro-Ungariei într-o federație de şase state „independente" – austriac, ungar, ceh, iugoslav, polonez şi ucrainean, Transilvania rămânând în componența Ungariei[50]. În acest manifest nu se preciza statutul Bucovinei, dar se specifica faptul că locuitorii ar urma să decidă sub ce formă vor fi incluşi în cadrul viitorului stat federativ. La 22 octombrie 1918, în Parlamentul austriac s-au organizat dezbateri privind manifestul emis de împărat. În această şedință, deputatul Isopescu-Grecul a cerut pentru românii din Bucovina şi Ungaria dreptul de a se organiza într-un stat propriu în cadrul noii confederații de state din

[49] Viorica Moisuc, *op. cit.*, p. 360–362.
[50] Pavel Țugui, *op. cit.*, p. 297.

BDD-A32675 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:51 UTC)

Austria[51]. Deputatul Gheorghe Grigorovici s-a pronunţat împotriva împărţirii Bucovinei şi l-a acuzat pe deputatul ucrainean din Bucovina, Nikolai Wasilko, că, în timpul negocierilor de pace de la Brest-Litovsk, ar fi optat pentru includerea Bucovinei într-un stat ucrainean. La rândul său, Nikolai Wasilko a cerut împărţirea Bucovinei între români şi ucraineni, pretinzând că ucrainenii vor discuta cu românii în spiritul dreptului la autodeterminare. Deputatul Keschmann s-a pronunţat împotriva dezmembrării Bucovinei şi a cerut, în cazul soluţionării problemei naţionale în Bucovina şi estul Galiţiei, să fie garantate drepturile politice şi culturale ale comunităţii germane[52].

Ultima şedinţă a Parlamentului a avut loc la 28 octombrie 1918. La aceasta au participat doi deputaţi români din Bucovina (Constantin Isopescu-Grecul şi Teofil Simionovici). La 3 noiembrie 1918, Austro-Ungaria a cerut semnarea unui armistiţiu şi încheierea ostilităţilor militare, iar la 11 noiembrie 1918 şi Germania a semnat un armistiţiu de încetare a războiului. Tot la 11 noiembrie 1918, împăratul Carol I de Habsburg a abdicat, fiind desfiinţată Monarhia Austro-Ungară şi proclamată republica.

Situaţia din Bucovina în toamna anului 1918

Evenimentele din cuprinsul Monarhiei Austro-Ungare s-au derulat cu repeziciune, iar principalele naţionalităţi şi-au declarat independenţa. Prăbuşirea Imperiului Habsburgic a creat condiţii favorabile pentru afirmarea mişcării naţionale româneşti din Bucovina. Către sfârşitul lunii octombrie 1918, din cei şase deputaţi români, patru se aflau deja la Cernăuţi, iar ceilalţi doi (Constantin Isopescu-Grecul şi Teofil Simionovici) erau încă la Viena. Alexandru Hurmuzachi, care era şi preşedintele Dietei Bucovinei, a avut, în acele momente istorice, o poziţie ezitantă şi loială faţă de autorităţile centrale. Aurel Onciul, de asemenea, şi-a păstrat convingerea că Monarhia Austro-Ungară poate fi reorganizată şi a optat pentru o înţelegere cu ucrainenii în privinţa viitorului Bucovinei. Totodată, o parte din intelectualitatea românească, în frunte cu profesorii Ion Nistor şi George Tofan, se afla în refugiu în România, cei mai mulţi dintre intelectuali fiind la Chişinău.

În aceste împrejurări, la iniţiativa lui Sextil Puşcariu, un grup de intelectuali români s-a întâlnit, la 12 octombrie 1918, în casa medicului Isidor Bodea şi a decis să intre în acţiune pentru afirmarea drepturilor naţionale ale românilor bucovineni. Atunci s-a luat hotărârea să fie publicat ziarul „Glasul Bucovinei”. La 16 octombrie a venit în Cernăuţi cunoscutul om politic Iancu Flondor, care în acele zile istorice s-a poziţionat în fruntea mişcării naţionale şi s-a pronunţat împotriva împărţirii Bucovinei pe criterii etnice.

[51] Erich Prokopowitsch, *op. cit*., p. 30; Radu Economu, *Unirea Bucovinei. 1918*, Cernăuţi, Editura „Alexandru cel Bun”, 2011, p. 14, 42–43.

[52] Erich Prokopowitsch, *op. cit*., p. 30–31; Radu Economu, *op. cit.*, p. 14–15.

BDD-A32675 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:51 UTC)

Între timp, se constituia la Lvov în 17 octombrie 1918, Rada Ucraineană, în cadrul căreia au avut loc dezbateri legate de viitorul teritoriilor locuite de ucraineni. În şedinţa din 20 octombrie, majoritatea delegaţilor Constituantei ucrainene s-a pronunţat pentru înfiinţarea unui stat autonom ucrainean în cadrul Monarhiei Austro-Ungare. În Bucovina, ucrainenii au constituit, la 25 octombrie 1918, un Comitet ucrainean provincial în frunte cu Omelian Popowicz, care a funcţionat ca o secţie a Comitetului naţional ucrainean din Lvov[53].

Românii bucovineni au acţionat ferm, pentru a preîntâmpina o împărţire a Bucovinei. La 27 octombrie 1918, a avut loc la Cernăuţi o adunare a reprezentanţilor românilor bucovineni, care s-a proclamat Constituantă şi a adoptat o moţiune formată din patru puncte. La această adunare s-a decis „unirea Bucovinei integrale cu celelalte ţări româneşti într-un stat naţional independent" şi purcederea spre acest scop în deplină solidaritate cu românii din Transilvania şi Ungaria. Constituanta respingea cu hotărâre orice încercare care ar ţinti la ştirbirea Bucovinei, dar dorea să se înţeleagă cu popoarele conlocuitoare[54]. La momentul adoptării moţiunii din 27 octombrie 1918, la conducerea României se afla guvernul filogerman condus de Alexandru Marghiloman, care, fiind nevoit să respecte prevederile Tratatului de Pace cu Puterile Centrale, nu putea să revendice oficial teritoriile locuite de românii din Austro-Ungaria. De aceea, şi românii bucovineni au optat doar pentru unirea cu conaţionalii lor din Transilvania şi Ungaria.

La 27 octombrie 1918 au fost aleşi 50 de membri în Consiliul Naţional Român. În aceeaşi zi a fost creat un Comitet executiv, format din Iancu Flondor (preşedinte), Dionisie Bejan, Dori Popovici şi Sextil Puşcariu (vicepreşedinţi). Ca membri sunt numiţi şi cei şase deputaţi români din Parlamentul austriac, deşi numai Gheorghe Sârbu şi Gheorghe Grigorovici au participat la adunarea din 27 octombrie 1918. Constantin Isopescu-Grecul şi Teofil Simionovici au comunicat din Viena că sunt de acord cu deciziile adoptate de Constituantă[55]. La 28 octombrie 1918, Iancu Flondor, împreună cu Gheorghe Sârbu şi Dori Popovici, s-au prezentat la Palatul guvernamental şi au cerut guvernatorului Josef Etzdorf să predea puterea Consiliului Naţional Român din Bucovina. Etzdorf însă a refuzat să accepte această solicitare.

Între timp, la 3 noiembrie 1918, ucrainenii au convocat o mare adunare la Cernăuţi, care a votat pentru împărţirea Bucovinei pe criteriul etnic. Adunarea ucrainenilor a decis atunci că oraşul Cernăuţi, circumscripţiile Zastavna, Coţmani, Vaşcăuţi şi Vijniţa în întregime, circumscripţiile Cernăuţi şi Siret după majoritatea stabilită la ultimul recensământ şi unele localităţi din Storojineţ, Rădăuţi, Suceava şi Câmpulung, cu majorităţi ucrainene, deveneau teritorii naţional-ucrainene, iar Consiliul Naţional Ucrainean prelua puterea asupra acestor teritorii[56].

[53] Radu Economu, *op. cit.*, p. 16.
[54] *Unirea Basarabiei şi a Bucovinei cu România. 1917–1918*, p. 260.
[55] Radu Economu, *op. cit.*, p. 18, 20.
[56] *Ibidem*, p. 157.

BDD-A32675 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:51 UTC)

Guvernatorul Josef Etzdorf a intenționat să predea puterea în comun reprezentanților românilor şi ucrainenilor bucovineni, dar Iancu Flondor a refuzat propunerea. Pentru a restabili ordinea în Bucovina, Iancu Flondor a solicitat sprijinul guvernului român. În acest scop a fost trimis la Iaşi Vasile Bodnărescu. Iancu Flondor a trimis o telegramă şi lui Sever Zotta, care era directorul Arhivelor Statului din Iaşi, prin care solicita să intervină la autoritățile române în favoarea intrării trupelor române în Bucovina[57].

6 noiembrie 1918 a fost o zi crucială pentru soarta viitoare a Bucovinei. În această zi, reprezentanții ucrainenilor au reuşit să preia controlul asupra mai multor instituții importante din Cernăuți şi au solicitat guvernatorului Etzdorf să predea conducerea Consiliului ucrainean. Palatul Național Român din Cernăuți a fost devastat, iar Iancu Flondor, împreună cu Dionisie Bejan s-au refugiat în clădirea reşedinței mitropolitane. Aurel Onciul, fără a se consulta cu alți reprezentanți ai românilor, a convenit cu ucrainenii să fie constituit un guvern român pentru sudul provinciei, şi unul ucrainean, pentru nordul provinciei, oraşul Cernăuți urmând să aibă o administrație comună. Viitorul Congres de Pace urma să decidă definitiv soarta Bucovinei. Aurel Onciul este declarat comisar național român, deşi acesta nu avea susținerea reprezentanților românilor bucovineni[58].

La 6 noiembrie 1918, guvernul filogerman al României şi-a prezentat demisia. În aceeaşi zi s-a constituit la Iaşi un nou guvern, în frunte cu generalul Constantin Coandă. În zilele următoare, acest guvern a anulat prevederile Tratatului de Pace cu Puterile Centrale şi a cerut trupelor germane şi austro-ungare să părăsească teritoriul României. În dimineața zilei de 6 noiembrie 1918, primele detaşamente de grăniceri şi jandarmi români au intrat în oraşele din sudul Bucovinei (Suceava, Gura-Humorului şi Câmpulung) pentru a restabili ordinea. În seara zilei de 6 noiembrie 1918, comanda Diviziei a VIII-a, în frunte cu generalul Iacob Zadik, se instalează în localitatea Burdujeni. La 8 noiembrie 1918, generalul Zadik a primit ordin de la guvernul Constantin Coandă să pornească spre capitala Bucovinei[59]. În această conjunctură complicată, Aurel Onciul s-a deplasat la Suceava şi a încercat să-l convingă pe generalul Zadik să nu înainteze mai la nord de linia râului Siret, pentru a preîntâmpina incidente armate. Aurel Onciul era convins că Bucovina, cu o administrație reorganizată pe principii naționale, va rămâne în componența unei Austrii federative. Tentativa sa de a stopa înaintarea armatei române în Bucovina nu a fost încununată de succes, iar Aurel Onciul a plecat la Iaşi, pentru a convinge autoritățile române să stopeze această acțiune militară.

La 9 noiembrie 1918 a sosit la Cernăuți un detaşament format din 180 de soldați români lugojeni, care au decis să vină în ajutorul românilor bucovineni. În aceeaşi zi, un avion românesc a zburat deasupra Cernăuțiului şi a aruncat proclamația generalului Zadik, prin care se anunța despre intrarea armatei române în Bucovina.

[57] *Ibidem*, p. 25–26.
[58] Pavel Țugui, *op. cit.*, p. 299; Radu Economu, *op. cit.*, p. 27–28, 158–161.
[59] Pavel Țugui, *op. cit.*, p. 314–315.

BDD-A32675 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:51 UTC)

Unitățile militare ucrainene părăsesc Cernăuțiul şi se îndreaptă spre Galiția, unde se dădeau lupte între polonezi şi ucraineni. Astfel, la 9 noiembrie 1918, instituțiile cele mai importante din Cernăuți au fost luate sub controlul Consiliului Național Român, iar preotul Gheorghe Şandru devenea primar al capitalei Bucovinei. La 11 noiembrie 1918, armata română a intrat fără niciun foc de armă în Cernăuți, fiind întâmpinată cu aplauze în piața centrală a oraşului. În zilele următoarele, unitățile armatei române au trecut Prutul şi au luat sub control tot teritoriul Bucovinei, dar şi partea de nord-vest a județului Hotin.

Unirea Bucovinei cu România

La 12 noiembrie 1918, în şedința Consiliului Național Român s-a votat Legea fundamentală provizorie asupra puterilor în Țara Bucovinei. În aceeaşi zi se constituie guvernul Bucovinei, în frunte cu Iancu Flondor (preşedinte şi interimar la Justiție), format din 11 membri, care erau responsabili pentru diferite secretariate[60]. În şedința Consiliului Național Român din 13 noiembrie, Gheorghe Grigorovici a ținut un discurs critic la adresa noului guvern al Bucovinei şi a făcut unele precizări referitoare la atitudinea deputaților români din Parlamentul austriac care au consimțit la o înțelegere cu ucrainenii în privința nordului provinciei. Gheorghe Grigorovici opta pentru votul universal, secret şi proporțional. Însă, deoarece românii nu constituiau majoritatea, în cazul unor alegeri pentru Parlamentul provincial, aceştia nu ar fi obținut majoritatea. El considera că atunci conjunctura a fost favorabilă pentru români, dar în viitor s-ar putea să fie o situație mai puțin favorabilă, iar România să fie singură față de vecinul de la răsărit[61].

În zilele următoare, Consiliul Național Român şi guvernul Bucovinei au acționat în direcția restabilirii ordinii publice în întreaga provincie şi pregătirea manifestației pentru unirea cu România. La 22 noiembrie, circa 100 de refugiați bucovineni, în frunte cu profesorul Ion Nistor, au revenit la Cernăuți, venind de la Iaşi şi Chişinău. În ziua de 25 noiembrie 1918 a avut loc a patra şedință a Consiliului Național Român, sub preşedinția lui Dionisie Bejan. La această şedință a participat şi mitropolitul Vladimir Repta. În aceeaşi zi au fost cooptați 50 de noi membri în Consiliul Național Român, inclusiv 12 refugiați bucovineni[62].

La 28 noiembrie 1918, în Sala sinodală a Reşedinței Mitropolitane din Cernăuți s-a întrunit Congresul General al Bucovinei, la care au fost prezenți 74 de membri ai Consiliului Național Român, şase delegați ai polonezilor, şapte ai germanilor, 13 locuitori din cinci sate ucrainene. La această manifestare istorică au asistat mai mulți oaspeți din Basarabia (Pantelimon Halippa, Ion Pelivan, Ion Buzdugan şi Grigore Cazacliu), din Transilvania şi Ungaria (Gheorghe Crişan,

[60] Radu Economu, *op. cit.*, p. 165–166.
[61] *Unirea Basarabiei şi a Bucovinei cu România. 1917–1918*, p. 290–291.
[62] Radu Economu, *op. cit.*, p. 156–157.

BDD-A32675 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:51 UTC)

Victor Deleu şi Vasile Osvadă), precum şi reprezentanţii armatei române, în frunte cu generalul Iacob Zadik[63].

În cadrul acestui Congres, Ion Nistor a prezentat un comunicat despre perioada austriacă de stăpânire a Bucovinei şi a cerut să fie votată moţiunea propusă. Declaraţii de susţinere a unirii Bucovinei cu România au rostit Stanislaw Kwiatkowski (din partea delegaţiei polonezilor) şi Alois Lebouton (din partea delegaţiei germanilor)[64]. Iancu Flondor a dat citire declaraţiei Congresului General al Bucovinei, prin care se decidea „unirea necondiţionată şi pentru vecie a Bucovinei, în vechile ei hotare până la Ceremuş, Colacin şi Nistru, cu Regatul României”[65].

În ziua următoare, o delegaţie a Congresului General al Bucovinei, constituită din 15 persoane, în frunte cu Iancu Flondor, a sosit la Iaşi şi a înmânat în mod solemn actul de unire a Bucovinei regelui Ferdinand şi guvernului român. După aceasta, delegaţia bucovineană a călătorit cu un tren special spre Bucureşti, însoţind familia regală, guvernul român şi autorităţile militare. În capitala României au fost întâmpinaţi cu mare triumf la 1 decembrie 1918, ziua când la Alba Iulia se adopta decizia de unire a Transilvaniei şi Banatului cu România.

Actul Unirii din 28 noiembrie 1918 a fost confirmat prin Decretul-lege nr. 3744/1918, semnat la 18 decembrie 1918. Tot atunci a fost emis un decret pentru administraţia Bucovinei, Iancu Flondor şi Ion Nistor fiind numiţi în funcţii de miniştri secretari de stat fără portofolii pentru Bucovina, primul având reşedinţa la Cernăuţi, iar al doilea la Bucureşti. Aceste decizii au intrat în vigoare la 2 ianuarie 1919[66].

Recunoaşterea internaţională a Unirii Bucovinei şi Basarabiei cu România

În decursul anului 1919, autorităţile române au depus eforturi pentru a obţine recunoaşterea internaţională a unirii Bucovinei şi a celorlalte provincii româneşti cu România. Rolul principal în cadrul Conferinţe de Pace de la Paris l-au jucat Franţa, Anglia, S.U.A. şi Italia.

Delegaţia română, condusă de prim-ministrul Ion I. C. Brătianu, a întâmpinat mari dificultăţi în problema recunoaşterii unirii Bucovinei, în hotarele sale istorice, cu România şi în chestiunea tratatului minorităţilor. La 1 februarie 1919, Ion I. C. Brătianu a solicitat Consiliului Suprem al Conferinţei de Pace ca râul Nistru să devină frontiera României în Bucovina şi Basarabia, anulându-se astfel prevederile tratatului secret din 4/17 august 1916, prin care frontiera României în Bucovina urma să fie pe râul Prut. Acest punct de vedere a fost contestat în martie 1919, de

[63] Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1991, p. 394–395.
[64] Radu Economu, *op. cit.*, p. 176–177.
[65] *Unirea Basarabiei şi a Bucovinei cu România. 1917–1918*, p. 333–335.
[66] Radu Economu, *op. cit.*, p. 57–58, 184–186.

BDD-A32675 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:51 UTC)

către Sydorenko, membru al Directoratului condus de Simion Petliura care, în numele Ucrainei democratice, a revendicat teritoriul Bucovinei dintre Prut şi Nistru, locuit în cea mai mare parte de ucraineni. Mai târziu, în mai 1919, cererea lui Sydorenko s-a limitat la o porţiune mai mică din nord-vestul Bucovinei, situată în valea Ceremuşului[67].

În timpul desfăşurării Conferinţei de Pace, unirea întregii Bucovine cu România a fost contestată de către delegaţia americană. La 21 ianuarie 1919, delegaţia S.U.A. a întocmit o documentaţie, potrivit căreia Bucovina era divizată în două regiuni etnice principale, despărţite printr-o linie ce trecea la o milă depărtare nord-vest de Cernăuţi, lăsând acest oraş României. Dacă s-ar fi acceptat această recomandare, România ar fi pierdut în Bucovina un teritoriu care, după recensământul din 1910, era locuit de 85 000 de ucraineni şi doar 300 de români, fără a se preciza numărul locuitorilor de alte naţionalităţi[68].

După mai multe discuţii, purtate în secret şi fără participarea unor reprezentanţi ai delegaţiei române, delimitarea etnică a Bucovinei a fost aprobată de Consiliul Suprem al celor Patru Puteri, la 21 iunie 1919. Experţii Nicu Flondor şi Alexandru Vitencu au întocmit un memoriu, în care demonstrau cu argumente istorice şi economice că nord-vestul Bucovinei trebuia inclus în componenţa României. Aceştia remarcau faptul că în valea Ceremuşului şi la nord de Prut existau multe sate răzeşeşti, cu populaţie românească parţial slavizată, care dorea să rămână a României. Experţii acceptau o rectificare de hotar în zona muntoasă Putila, din districtul Vijniţa, „a cărui cedare n-ar fi constituit o pierdere mare economică, nici etnografică”[69].

La 21 iulie 1919, în semn de protest faţă de modul cum a fost tratată delegaţia României la Conferinţa de Pace, Ion I. C. Brătianu a părăsit lucrările conferinţei. Acesta a protestat şi faţă de hotărârea Consiliului Superior al celor Patru Puteri de a lipsi Bucovina de nordul şi nord-vestul teritoriului său istoric. Ulterior, delegaţia americană şi-a modificat poziţia faţă de hotarul din Bucovina, fiindcă teritoriul în discuţie nu a fost revendicat de Polonia. În aceste împrejurări s-a propus ca bazinul râului Ceremuş să fie redat României, Poloniei urmând să îi fie cedate doar câteva sate din nord-vestul extrem al Bucovinei, pe unde trecea calea ferată ce făcea legătură între oraşele galiţiene Kolomea şi Zaleşciki. O decizie în acest sens a fost luată de Consiliul Superior la 1 august 1919, dar delegaţia română urma să fie informată despre această hotărâre doar după semnarea Tratatului de Pace cu Austria[70].

La 10 septembrie 1919, la Saint-Germain en Laye, a fost semnat Tratatul de Pace între Austria şi ţările aliate. România a refuzat să semneze atunci acest tratat,

[67] Daniel Hrenciuc, „Un capitol din recunoaşterea diplomatică a Marii Uniri. Problema Bucovinei în cadrul Conferinţei de Pace de la Paris (1919–1920). Contribuţii istorice”, în „Analele Bucovinei”, Rădăuţi – Bucureşti, anul X, nr. 2, 2003, p. 441.

[68] Radu Economu, *op. cit.*, p. 113–114.

[69] *Ibidem*, p. 114–115, 202–203.

[70] Daniel Hrenciuc, *op. cit*., p. 446; Radu Economu, *op. cit.*, p. 116.

BDD-A32675 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:51 UTC)

fiindcă nu era de acord cu stipulațiile din Tratatul Minorităților şi cu trasarea frontierelor. Abia la 10 decembrie 1919, delegația României a semnat acest tratat, după ce a reuşit să obțină câteva modificări. La 18 decembrie 1919, delegația română a fost informată despre decizia luată în privința frontierei României în Bucovina. În afara hotarelor țării rămâneau cinci sate din extremitatea nord-vestică a Bucovinei, care erau atribuite Poloniei din considerente economice[71]. În perioada 1921–1935 a activat o comisie mixtă româno-polonă pentru delimitarea frontierei între cele două țări. În final, cele cinci sate din nord-vestul Bucovinei au revenit României.

Parlamentul României a ratificat Tratatului de Pace cu Austria în două şedințe, din 23 şi 30 iulie 1920. Tratatul a intrat în vigoare la 4 septembrie 1920, când au fost depuse la Paris instrumentele de ratificare[72]. Astfel, după 144 de ani de stăpânire austriacă şi după aproape un an de negocieri în cadrul Conferinței de Pace de la Paris, unirea Bucovinei cu România era recunoscută oficial, în hotarele sale istorice până la Ceremuş, Colacin şi Nistru.

Diplomația română a depus eforturi susținute şi pentru recunoaşterea internațională a unirii Basarabiei cu România. La Conferința de Pace de la Paris au avut loc mai multe dezbateri şi examinări ale acestei probleme. Puterile Aliate au înaintat la 3 martie 1920 o *Notă* guvernului României, în care se recunoştea formal unirea Basarabiei cu România. La 28 octombrie 1920, reprezentanții Marii Britanii, Franței, Italiei şi Japoniei au semnat la Paris Tratatul cu privire la recunoaşterea unirii Basarabiei cu România. Senatul şi Adunarea Deputaților din România a ratificat acest tratat în aprilie 1922, iar documentul ratificat a fost depus la Paris, în ziua de 19 mai 1922. În aceeaşi zi, tratatul a fost ratificat de Marea Britanie. Parlamentul Franței a ratificat acest tratat la 11 mai 1924, iar cel al Italiei la 7 martie 1927. Însă, Japonia nu a ratificat tratatul, din care cauză se poate constata că acesta nu a intrat în vigoare[73].

Concluzii

La începutul secolului al XX-lea, Bucovina şi Basarabia deveniseră provincii multietnice. În Bucovina, din totalul de circa 800 de mii de locuitori, 38,4% erau vorbitori de ucraineană, iar 34,4% români, deşi după alte criterii (limba maternă a elevilor din şcolile primare sau numărul alegătorilor) românii erau mai numeroşi decât ucrainenii. În Basarabia, după recensământul din 1897, românii basarabeni, înregistrați oficial moldoveni, formau 47,6% din populație, cea mai mare minoritate fiind ucrainenii (maloruşii) – 19,6%. Ucrainenii locuiau compact în nord-vestul Bucovinei şi în nordul județului Hotin. În sudul Basarabiei existau comunități

[71] Radu Economu, *op. cit.*, p. 116, 118.
[72] Daniel Hrenciuc, *op. cit*., p. 448.
[73] Anton Moraru, Ion Negrei, *op. cit.*, p. 176–177.

BDD-A32675 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:51 UTC)

compacte de moldoveni, bulgari, găgăuzi, germani, ucraineni şi ruşi, dar nicio etnie nu forma o majoritate absolută. Structura etnică a populației era cea mai diversă în orașele din Bucovina şi Basarabia. În localitățile urbane din Bucovina, 47,7% dintre locuitori erau vorbitori de germană (evrei şi etnici germani), urmați de români (22,9%), ucraineni (17,9%) şi polonezi (11,1%). În orașele din Basarabia, cei mai mulți locuitori erau evrei (37,2%), ruşi (24,4%) şi ucraineni (15,7%), doar 14,2% fiind moldoveni.

În ajunul declanşării Primului Război Mondial, Bucovina dispunea de un sistem de învățământ dezvoltat, iar circa 96% dintre copiii de vârstă şcolară frecventau o şcoală. În 1913, în Bucovina funcționau 564 de şcoli primare, cu diferite limbi de instruire (219 ucrainene, 190 româneşti, 97 germane, 15 poloneze, 4 maghiare, 39 mixte). Şcolile primare erau frecventate de circa 110 mii de elevi, inclusiv 38% români, 34,8% ucraineni, 21,1% germani şi evrei, 4,4% poloni, 1,4% maghiari. În 1917, în Basarabia existau 1 383 de şcoli primare ruseşti, dar care erau frecventate doar de circa 80 mii de elevi, adică cu circa 30 mii de elevi mai puțini decât în Bucovina, deşi numărul locuitorilor era de circa trei ori mai mare.

Din cauza sistemelor diferite de învățământ, exista un decalaj mare între cele două provincii în privința proporției populației cărturare. Ştiutori de carte erau 46,1% dintre locuitorii de peste 10 ani din Bucovina (în 1910) şi doar 15,6% din totalul populației Basarabiei (în 1897). Bucovina dispunea de o largă autonomie provincială (din 1861), pe când Basarabia devenise o gubernie rusească. În Bucovina funcționa un sistem politic democratic, cu desfăşurarea unor alegeri locale şi provinciale. La sfârşitul secolului al XIX-lea s-au constituit partide politice pe criterii etnice, întemeiate de români şi ucraineni. Elitele bucovinene de diferite etnii s-au organizat şi s-au manifestat în societăți culturale şi profesionale. Basarabia, abia după Revoluția din februarie 1917, a fost cuprinsă de mişcarea de eliberare națională, fiind constituite mai multe societăți culturale şi partide politice. Atunci au fost deschise primele şcoli cu instruire în limba maternă a elevilor.

La începutul secolului al XX-lea exista o mare deosebire a conştiinței şi identității naționale la românii bucovineni şi basarabeni. Românii din Bucovina aveau o puternică conştiință națională românească, dispuneau de învățământ primar şi parțial secundar în limba maternă, aveau posibilitatea să activeze în diferite societăți culturale şi partide politice, în biserici serviciul divin se desfăşura în română. În Basarabia, dimpotrivă, doar un număr limitat de moldoveni era ştiutor de carte. Autoritățile țariste au interzis învățământul în limba română şi chiar au exclus limba maternă a băştinaşilor din administrație şi biserici.

În timpul războiului, Bucovina a fost grav afectată de operațiunile militare, fiind parțial sau aproape în întregime ocupată de armata rusă de trei ori. Cele mai mari distrugeri s-au produs în satele dintre Prut şi Nistru, mai ales la hotarul cu județul Hotin. Basarabia a fost mai puțin afectată de acțiunile militare, dar după 1916 s-a aflat în imediata apropiere a frontului din România.

BDD-A32675 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:51 UTC)

Germania, Austria şi Rusia au încercat să atragă România în război de partea lor, susținând revendicări teritoriale în Bucovina sau Basarabia. Diplomația austriacă a luat în calcul cedarea unei părți din sudul Bucovinei, iar autoritățile ruse au promis susținere pentru revendicările teritoriale din Austro-Ungaria. Germania şi Austria promiteau României Basarabia, în schimbul intrării în război de partea Puterilor Centrale. Mişcarea națională panucraineană, cât şi mişcarea panrusă, revendicau cea mai mare parte din nordul şi vestul Bucovinei, inclusiv teritoriul dintre râurile Prut şi Siret. Ucrainenii revendicau şi o parte din Basarabia, în special județele Hotin şi Akkerman. România a semnat la 4/17 august 1916 un tratat secret cu țările Antantei, prin care Franța, Anglia şi Rusia recunoşteau drepturile României asupra teritoriilor româneşti din Transilvania, Banat, Crişana, Maramureş şi Bucovina (până la râul Prut).

Deşi în 1916, când România a intrat în Primul Război Mondial alături de Antanta, problema Basarabiei nu era pusă în discuție, anume Basarabia a fost cea dintâi provincie care s-a eliberat de sub dominație străină şi s-a unit cu România. În anul 1917, Basarabia a fost cuprinsă de o impresionantă mişcare de eliberare națională. La Chişinău şi în alte localități s-au desfăşurat manifestări cu caracter național, la care s-a solicitat autonomia provinciei, învățământ în limba maternă, vot direct şi secret, reforma agrară. Un rol important în renaşterea națională a românilor basarabeni l-a avut Partidului Național Moldovenesc. În vara anului 1917 au fost organizate cursuri de limbă şi istorie românească pentru cadrele didactice. O contribuție importantă la desfăşurarea acestor cursuri au avut-o refugiații bucovineni şi ardeleni.

Una dintre cele mai importante manifestări din Basarabia a fost Congresul militarilor moldoveni, care s-a desfăşurat la Chişinău, în zilele de 20 octombrie/ 3 noiembrie – 27 octombrie/10 noiembrie 1917, fiind prezenți între 700 şi 900 de delegați. Congresul a hotărât, în ziua de 21 octombrie 1917, să declare autonomia teritorială şi politică a Basarabiei. În toamna anului 1917 s-a constituit Sfatul Țării, care urma să aibă 150 de deputați, 105 (70%) mandate revenind moldovenilor, iar 45 (30%) pentru restul grupurilor etnice. Sfatul Țării a fost inaugurat la 21 noiembrie 1917. În 2 decembrie 1917, deputații din Sfatul Țării au proclamat Republica Democratică Moldovenească. La începutul anului 1918, la solicitarea unui grup de deputați din Sfatul Țării, armata română a intrat în Basarabia, pentru a pune capăt anarhiei şi dezordinii. Sfatul Țării a votat, la 24 ianuarie 1918, independența Republicii Democratice Moldoveneşti. În ultima decadă a lunii februarie 1918, în Sfatul Țării activau trei fracțiuni: Blocul Moldovenesc (circa 47% din mandate), Fracțiunea Țăranilor (20%) şi Fracțiunea Minorităților, împreună cu grupări de orientare social-democrată şi social-revoluționară (circa 33% din deputați).

Situația complicată a Republicii Democratice Moldoveneşti şi izbucnirea războiului civil în Rusia i-a determinat pe mulți lideri basarabeni să opteze pentru unirea cu România. În luna martie, rezoluții de unire cu România au adoptat adunările zemstvelor din județele Bălți şi Soroca, Uniunea marilor proprietari din Basarabia. În şedința din 27 martie 1918, Sfatul Țării a votat Declarația de unire

BDD-A32675 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:51 UTC)

condiționată a Basarabiei cu România. Din 125 de deputați prezenți, 86 au votat pentru, trei împotrivă, 36 s-au abținut, iar 13 deputați au lipsit de la ședință. După unire, Sfatul Țării s-a concentrat asupra realizării reformei agrare, care a fost votată la 27 noiembrie 1918. Sfatul Țării și-a încetat existența după ce, la 27 noiembrie 1918, a votat Declarația de unire necondiționată a Basarabiei cu România.

În lunile august şi septembrie 1918, trupele austro-germane au suferit înfrângeri importante pe frontul de vest, ceea ce a grăbit încheierea războiului. Prăbuşirea Monarhiei Austro-Ungare a creat condiții favorabile pentru unirea Transilvaniei şi Bucovinei cu România. În Bucovina, la fel ca în Transilvania şi Banat, s-au constituit consilii naționale pe criterii etnice. În toamna anului 1918, românii, ucrainenii, germanii, evreii şi polonezii din Bucovina au format consilii naționale, care urmau să decidă soarta provinciei. La 27 octombrie 1918, a avut loc la Cernăuți o adunare a reprezentanților românilor bucovineni, care s-a proclamat Constituantă. La această adunare s-a decis „unirea Bucovinei integrale cu celelalte țări româneşti într-un stat național independent" şi purcederea spre acest scop în deplină solidaritate cu românii din Transilvania şi Ungaria. În aceeaşi zi au fost aleşi 50 de membri în Consiliul Național Român şi a fost creat un comitet executiv.

La 3 noiembrie 1918, ucrainenii au convocat o mare adunare la Cernăuți, care a decis împărțirea Bucovinei pe criteriul etnic. Dintre liderii români, doar Aurel Onciul a optat pentru o înțelegere cu ucrainenii în privința viitorului Bucovinei. Din cauza situației instabile, Iancu Flondor a solicitat sprijinul guvernului român. După demisia guvernului filogerman al României, noul guvern de la Iaşi a acționat în sprijinul românilor bucovineni. La 9 noiembrie 1918, instituțiile cele mai importante din Cernăuți au trecut sub controlul Consiliului Național Român, iar la 11 noiembrie 1918, armata română a intrat în Cernăuți. La 12 noiembrie 1918, s-a constituit guvernul Bucovinei în frunte cu Iancu Flondor (preşedinte). În ziua de 25 noiembrie 1918 au fost cooptați 50 de noi membri în Consiliul Național Român, inclusiv 12 refugiați bucovineni. La 28 noiembrie 1918 s-a întrunit Congresul General al Bucovinei, care a decis unirea necondiționată a Bucovinei cu România. Delegațiile polonezilor şi germanilor bucovineni au susținut această decizie.

În timpul desfăşurării Conferinței de Pace, unirea întregii Bucovine cu România a fost contestată de către delegația americană, care a propus divizarea provinciei în două regiuni etnice principale. Ulterior, delegația americană şi-a modificat poziția în privința hotarului din Bucovina, deoarece teritoriul în discuție nu a fost revendicat de Polonia. Delegația română a fost informată despre decizia luată în privința frontierei României în Bucovina abia la 18 decembrie 1919. Poloniei i-au fost cedate doar cinci sate din extremitatea nord-vestică a Bucovinei, dar mai târziu şi aceste sate au revenit României.

La Conferința de Pace de la Paris au avut loc mai multe dezbateri şi pentru recunoaşterea internațională a unirii Basarabiei cu România. În 28 octombrie 1920, reprezentanții Marii Britanii, Franței, Italiei şi Japoniei au semnat la Paris Tratatul cu privire la recunoaşterea unirii Basarabiei cu România. Însă, Japonia nu a mai ratificat acest tratat, din care cauză se poate constata că acesta nu a intrat în vigoare.

BDD-A32675 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:51 UTC)